

Åbne sider

Martin Nielsen

Lektor, ph.d., cand.ling.merc. i tysk,
Handelshøjskolen i Århus.
mn@asb.dk

Peter Kastberg

Lektor, ph.d., cand.ling.merc. i tysk og centerleder på Fakultets-
center for Vidensformidling, Handelshøjskolen i Århus.
pk@asb.dk

Specialekollokvium - erfaringer fra et læringsrum

Et læringsrum forstået som „rum eller rammer for læringsituationer som det aktuelle samfund tilbyder“, herunder „skoler og andre uddannelsesinstitutioner“ (Illeris 1999: 138) kan antage mange og meget forskellige former. I det følgende vil vi kort skitsere baggrunden for og udviklingen af læringsrummet 'specialekollokvium' for sprogstuderende på Handelshøjskolen i Århus: Hvorfor det er blevet indrettet, hvordan det har udviklet sig, og hvordan vi har prøvet at give det kontur og påvirke det. Afslutningsvis vil vi ganske kort give et bud på, i hvilke andre sammenhænge denne type læringsrum med fordel vil kunne finde anvendelse.

Baggrund

Det er en kendsgerning, at ikke alle studerende er lige godt rustede til at klare den udfordring, det er, når man skal afslutte et studium ved at forfatte en større selvstændig opgave, som f.eks. speciale eller hovedopgave. Denne problematik er da heller ikke ukendt på Det Erhvervsproglige Fakultet ved Handelshøjskolen i Århus. Nogle studerende hænger også hos os fast i den såkaldte specialesump: Inden for murene kan problemerne dreje sig om, at de ikke kan tage sig sammen til at gå i gang, at de går i stå, at de har for

høje ambitioner, at de mister kontakten med uddannelsesinstitutionen osv. Uden for murene kan problemerne dreje sig om, at de bliver fanget i den onde cirkel mellem et alt for langtrukket specialeforløb på den ene side og problemer med at finansiere reststudietiden på den anden side, at de løber tør for SU, at de ikke kan få dagpenge, mens de er indskrevet på studiet, at det nødvendige erhvervsarbejde vanskeliggør færdiggørelsen af specialet osv. Et konkret tiltag til at få de studerende hurtigere igennem specialeprocessen og ikke mindst at give dem en bedre afslutning på et langt og krævende studieforløb var derfor at styrke og hjælpe dem i den proces, det er at udfærdige et sådant større selvstændigt arbejde.

Specifikt for vores studerende gælder, at de i første række er fremmedsprogstuderende; når vi møder dem i specialeøjemed, har de således brugt små 5 år på at nå kandidatniveau i tysk. Men det, at de har en både dyb og bred uddannelse i moderne tysk, og at de kan analysere, recipere og ikke mindst producere tyske tekster inden for en lang række genrer, betyder ikke, at de mestrer genren 'kandidatafhandling'. En sådan afhandling er hos os et stykke *academic writing*, der skal have et omfang på mellem 50 og 80 sider, og som forfattes på enten det studerede fremmedsprog eller dansk. Både hvad angår omfanget og de formidlingsmæssige krav, er dette arbejde den største enkeltudfordring for langt den overvejende del af vores studerende. Det er det primært af to grunde: For det første har studerende hos os et klart billede af dem selv som sprogstuderende; og med til dette billede hører typisk ikke, at man kan se den helt store (nytte)værdi i en så akademisk tekst som en afhandling. For det andet er det ikke en genre, de studerende lærer og opøver rutiner i på samme måder, som de lærer at begå sig hjemmevant i en lang række andre (i reglen virksomheds- eller erhvervsrelaterede) genrer gennem deres studium.

Et kollokvium kommer til verden

Inspireret af de såkaldte *Doktoranden-Kolloquien*, hvor tyske ph.d.-studerende mødes regelmæssigt for at udveksle erfaringer, præsentere og diskutere deres projekter for hinanden og være sparringspartnere for hinanden, tog vi fat på at udvikle vores egen form for kollokvium.

Formålet med vores specialekollokvium er i første række instrumentelt: at de studerende bliver færdige med deres speciale. De skal have lejlighed til at føle at de stadigvæk er en del af studiemiljøet, og især at de er en del af den gruppe, der udgøres af dem selv og deres medstuderende. Det er dermed også et erklæret formål at tilbyde dem et forum, der både fungerer som katalysator for færdiggørelse af afhandlinger, og som virker som et socialt forum, da de ikke længere har timer og ikke længere mødes med deres medstuderende. I dette forum er det således meningen, at der skabes trygge rammer (her også forstået som 'rum' i den ovennævnte betydning) for dem til at udveksle erfaringer, diskutere problemer, være sparringspartner for hinanden, give hinanden tips og fif både

af konkret faglig og af mere arbejdsteknisk karakter. Et kollokvium etableres hos os typisk, når en specialevejleder har samlet en gruppe på 6-10 specialestuderende, der oftest skriver inden for samme overordnede emneområde. Denne faglige homogenitet er ikke en forudsætning, men den skaber umiddelbart en fælles platform de studerende imellem.

Et typisk forløb

Til det første kollokviumøde er der afsat to-tre timer. Vejlederen sørger for kaffe og te (en opgave, der forbliver hans gennem hele kollokviets levetid) og kage (en tjans, der efter første møde går på skift blandt de studerende). Vejlederen introducerer til specialeforløbet: studieordningens krav, formalia, evalueringskriterier, skriveprocessen, informationssøgning, emnefinding, tilrettelæggelse, mulighed for individuel vejledning, lurende farer, muligheder og chancer, hjælpemidler m.m. Afslutningsvis præsenterer deltagerne kort deres specialeplaner. Vi skylder her at sige, at dette indledende møde er atypisk i flere henseender, da det er vejlederen, der 'siger mest' (jf. herunder), og vejlederen, der eksplicit styrer mødet. Det er dog påkrævet, da formen er ny for de studerende og derfor kræver en del metakommunikation om spillereglerne. Et kollokvium løber typisk over 6-8 måneder og består i alt væsentligt af et møde hver måned af typisk to timers varighed. For kollokviets succes spiller i øvrigt også de fysiske rammer en væsentlig rolle, vi sidder således ikke i et klassisk undervisningslokale, men i et lyst og forholdsvist lille mødelokale omkring et ovalt bord. Således er læringsrummet ikke kun et mentalt, men også et fysisk sted.

Efter det indledende møde vil de følgende møder blive afviklet efter en skabelon bestående af fire elementer, som vi har valgt at kalde: 'jeg-er-OK-du-er-OK', 'én siger mest', 'runden' og 'udtoning & social kontrakt'.

'jeg-er-OK-du-er-OK'

De første ca. 20-30 minutter af hvert møde går med, hvad der i bund og grund er socialt samvær. Der drikkes kaffe og te, og der spises kage, og samtalen er almindelig small talk. Man kan sige, at det er en luksus at bruge tid på en sådan fase, men netop denne fase er af afgørende betydning for kollokviet som læringsrum. For det er her, at både studerende og vejleder (i alle tilfælde midlertidig) kan slippe ud af deres mere eller mindre ritualiserede roller som hhv. afsender og modtager af undervisning. Fra et læringsperspektiv er det her, de studerende åbner sig og bliver klar til at lære og ikke mindst til at lære fra sig. Der er generelt tale om en konsekvent efterlevelse af transaktionsanalysens adfærdsposition 'jeg er OK - du er OK', hvor både selvrespekt og respekt for andre manifesteres (Harris 1997).

‘én siger mest’

Ved hvert kollokvie-møde er der én deltager, der ‘siger mest’, dvs. én der holder et oplæg af en eller anden art om sit projekt. Et oplæg skal her ikke forstås som et forkromet PowerPoint-show, men som en præsentation af den delproces han/hun p.t. er i gang med, de problemer han/hun p.t. slås med, de farer han/hun vil advare medstuderende imod og de muligheder han/hun vil anbefale. Under og efter oplægget har de øvrige deltagere så mulighed for (og bliver af vejlederen også opfordret til) at stille spørgsmål og komme med kommentarer, ris og ros og at give anbefalinger og advarsler. Oplæg og diskussion varer typisk en halv time til tre kvarter. Et godt kollokvium er et, hvor de studerende alle er aktive deltagere i diskussionen, og hvor vejlederen kan holde sig i baggrunden. Det ideelle kollokvium er efter vores mening det, hvor vejlederens rolle er at fungere som en slags ‘spillende træner’ (Kastberg 2000). Dvs. hvor vejlederen skaber de overordnede rammer for ‘spillernes’ adfærd, hvor han/hun er med ‘på banen’ hele tiden, men hvor det rent faktisk er de studerendes ansvar, at ‘spillet’ spilles.

‘runden’

Efter oplæg og diskussion orienterer hver enkelt deltager sine medstuderende om, hvor langt han/hun er kommet i løbet af den forgangne måned, hvilken fase i processen han/hun p.t. befinder sig i osv. Idéen er, at alle høres, og alle er værd at høre på. Ud fra et gruppedynamisk perspektiv har ‘runden’ også den fordel, at de studerende føler et ansvar over for hinanden til at kunne bidrage konstruktivt til mødets løbende dialog. Det er således ikke uforpligtende at være del af et kollokvium. ‘Runden’ er i øvrigt det sted, hvor vores sprogstuderende umiddelbart synes, at kollokvieformen udfordrer dem mest. Det er nemlig her, de skal gøre brug af evner, som en mere traditionel fremmedsprogundervisning kun i lille målestok har plads til at fremelske: den kritisk-argumenterende og evaluerende diskurs.

Ud over det almindelige forløb med en oplægsholder afholder vi til tider også temakollokvier, når behovet for det er til stede. Det kunne f.eks. være om, hvordan man sætter en fornuftig problemformulering (eller en anden deltekst) sammen, det kunne være om hvordan man diskuterer på skrift, hvordan man argumenterer på akademisk, hvorhenne man finder sine informationer osv. De pædagogiske stikord er her reel implementering af *peer assessment* og *collaborative learning*.

‘udtoning & social kontrakt’

Kollokvie-mødet slutter med, at hver deltager siger, hvad han/hun har af delmål, der skal nås inden næste møde (for eksempler på sådanne delmål se f.eks. <http://www.cscm.dk/Specialestuderende/Specialekollokvium-A/Oversigt.htm>). Denne form for social kontrakt har vist sig at være meget vigtig for at kunne opretholde momentum (jf. faren for alibifunktion og passivitet nedenfor) i den form for selvstyrende gruppe,

som et kollokvium er. Afslutningsvis aftales tidspunkt for næste møde, den næste, der skal 'sige mest', findes, ligesom den næste kagebager melder sig.

Første erfaringer

Fordelene ved at køre specialekollokvier er mange. Til en start bevares en tilknytning til uddannelsesinstitutionen, og den sociale ramme, som kollokviet danner, må formodes at forhindre de studerende i at synke ned i specialesumpen. Herudover er der selvfølgelig den regelmæssige faglige kontakt til både vejleder og medstuderende. Dermed er der basis for en institutionaliseret, men stadigvæk uformel (dvs. ikke-ritualiseret i nedennævnte betydning) erfaringsudveksling de studerende imellem og med vejlederen. Fra et vejledersynspunkt er der en klar tidsøkonomisk fordel i kollokviet, fordi der er en vis overlapning af individuel vejledning og kollokviemøder. Alene ved første og anden mødegang formoder vi, at vi sparer en hel del timer pr. antal studerende, da der generelt er adskillige ting, der er af relevans for flere deltagere eller er af mere principiel karakter (for vores vedkommende f.eks. konventioner for *academic writing*, evalueringskriterier osv.). En anden klar fordel ser vi i, at selve formen gør, at de studerende ikke holder sig tilbage og venter på, at vejlederen skal komme med facit, men at de selv diskuterer sig frem til løsninger på deres problemer. Mere overordnet, men ikke mindre vigtigt, er i denne forbindelse, at når alle har ansvar for, at kollokviet som helhed arbejder sig frem til resultater (af den ene eller anden slags), så betyder det, at alle har et ejerskabsforhold til resultaterne.

Når det er sagt, skal vi også sige, at der er en vis risiko for, at kollokviet får en alibifunktion for enkelte studerende. På samme måde som nogle studerende følger undervisningen som et ritual (jf. Herskin 1995: 14f., 127f.), kan det at deltage i kollokviet udarte sig til at blive et alibi for reelt ikke at arbejde med specialet og dermed føre til passivitet. Det er bl.a. her, at vi har valgt at introducere den 'sociale kontrakt' (se ovenfor), og det er også her at den individuelle vejledning/*coaching* (se f.eks. Stelter 2002) kommer ind i billedet. Det skal således understreges, at kollokviet ganske vist kan supplere og erstatte en del individuel vejledning, men aldrig vil kunne afløse den helt. En anden ulempe, der gælder for alle selvstyrede grupper (og al holdundervisning), er negativ gruppedynamik, her i betydning passivitet. Vi søger at imødegå den dels ved at fungere som spillende trænere, dels ved at de studerende indgår sociale kontrakter.

Perspektiver for andre undervisningsforløb

Erfaringerne må generelt siges at være meget positive. Vi har (om man så må sige) styr på de studerende, der er ingen, der får lov til at sygne hen under et upåagtet specialeforløb. Vi ved også, hvem der har fået hvad at vide - ingen, der har deltaget, kan påberåbe sig uvidenhed. Der er altid en hyggelig, god stemning, og selv om der kan være forskel fra møde til møde, er der ofte gode og frugtbare diskussioner. De studerende får kvalificeret og ikke mindst brugbar feedback af medstuderende (og vejleder), og når de samti-

dig selv har ansvar for at øve konstruktiv kritik på andres arbejde, skærpes ligeledes deres kritiske sans og iagttagelsesevne over for deres eget arbejde.

Kollokviekonceptet har, synes vi, vist sit værd, og er for vores vedkommende kommet for at blive. Vi kan anbefale ideen til andre og mener også, at der ligger nogle udviklings-, kombinations- og variationsmuligheder i det. Således kører der nogle mere fagligt orienterede specialefora på Center for Virksomhedskommunikation (ligeledes ved Handelshøjskolen i Århus), hvor specialestuderende, der skriver inden for samme relativt snævre område, f.eks. *storytelling* eller krisekommunikation, har mødtes enkelte gange med specialister inden for det pågældende område for at diskutere deres specialer med dem. I dette regi har nogle af disse specialefora også etableret sig som feedbackgruppe, hvor de studerende læser dele af hinandens speciale og drøfter det. I en videreudvikling af kollokviekonceptet kunne vi ligeledes forestille os at integrere en form for skriveværksted. Vi vil på den måde dels kunne trække mere konsekvent på de studerendes billede af sig selv som sprogstuderende, i betydningen: kompetente tekstproducenter og -analytikere. Dels vil vi via denne åbenhed kunne være med til at fjerne den temmelig paradoksale, men ikke desto mindre meget reelle tilbageholdenhed, mange af vores sprogstuderende har overfor at lade medstuderende - eller andre for den sags skyld - læse og evaluere deres tekster. Som sprogstuderende, der netop har lært at lægge vægt på sproglige kompetencer, identificerer de sig nemlig i meget høj grad med de tekster, de producerer, og dermed også med de fejl, de måtte begå.

Afslutningsvis vil vi slå fast, at kollokvietanken efter vores opfattelse på ingen måde begrænser sig til en bestemt eksamensbegivenhed på et bestemt uddannelsessted inden for et bestemt fremmedsprog. Grundtankerne kan uden videre overtages ved andre former for selvstændige opgaver i f.eks. handels- og gymnasieskolen. I sidste ende mener vi, at idéen bag - nemlig et kollokvium forstået som et klart studentcentreret læringsrum uden egentligt pensum, men med et klart mål for hver enkelt deltager, med en positiv gruppedynamik og en høj grad af reel ansvar for egen læring - ligger helt i tråd med både de studerendes opfattelse af sig selv som ansvarlige individer samt med den livslange læring.

Litteratur

- Harris, Thomas: *Jeg er OK, du er OK - Praktisk vejledning i transaktionsanalyse*. 13. oplag, Kbh.: Gyldendal, 1997.
- Herskin, Bjarne: *Undervisningsteknik for universitetslærere*. Frederiksberg; Samfundslitteratur, 1995.
- Illeris, Knud: *Læring - aktuel læringsteori i spændingsfeltet mellem Piaget, Freud og Marx*. Frederiksberg; Roskilde Universitetsforlag, 1999.
- Kastberg, Peter: *Problem-Based Learning: eller hvordan man kan give den daglige fremmedsprogsundervisning et pift*. i: QUERSCHNITT, 20. Årgang, Nr. 3, Handelsskolernes Tysklærerforening, s. 23-31, 2000.
- Stelter, Reinhard (red.): *Coaching. Læring og udvikling*. Kbh.; Psykologisk Forlag, 2002.